

**ДО
Г-Н МИЛЕН МАТЕЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО
КОНСТИТУЦИОННИ И ПРАВНИ ВЪПРОСИ КЪМ
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МАТЕЕВ,

В отговор на получено на 08.04.2022 г. искане за даване на становище по Законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, № 47-202-01-13/08.03.2022 г., внесен от Министерски съвет на 08.03.2022 г. и по-конкретно по § 3, ал. 2, § 4 и § 7 от Преходните и заключителни разпоредби, с настоящото изразявам позицията си като специалист по европейско и международно право с опит и експертиза в областта на международния търговски и инвестиционен арбитраж и защитена докторска дисертация на тема: "Арбитражът (търговски и инвестиционен) и правото на Европейския съюз".

Подкрепям създаването на § 3, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби в настоящата му формулировка. Предложената промяна в частта относно посочването на различен процесуален представител на държавата по дела, по които тя е страна, няма отношение към процесуалната (активна или пасивна) легитимация на държавата като ищец или ответник по конкретните съдебни или арбитражни дела. Промяната на конкретния процесуален представител не променя нищо в качеството на държавата като страна по горепосочените дела и упражняването на нейните процесуални права по тях. Страна по тези дела продължава да бъде държавата, като занапред нейното процесуално представителство ще продължи да се осъществява от министъра на правосъдието.

Аналогично на предходния § 3, разпоредбата на § 4 и заместването на представителя на държавата по договорите за процесуално представителство и други правни услуги във връзка с горепосочените съдебни и арбитражни спорове или уведомления за спорове няма да има отражение върху водените производства или преговори и/или медиации, тъй като страна по тези производства остава държавата. Подобно заместване обаче предполага своевременно уведомяване за промените на съответните кантори, експерти, съветници в качеството им на насрещни страни по тези договори. Подлежи на допълнително уточняване дали страна по тези договори е Министерството на финансите /както е записано в Законопроекта/ или министъра на финансите като държавен орган.

Въвеждането на § 7 е логична мярка при фактическата промяна на процесуалния представител, но предвид обема на архивите и документалните фондове по международни съдебни и арбитражни дела, едномесечният срок за предаването им на Министерство на правосъдието изглежда недостатъчен. Предлагам да бъде заменен с едномесечен такъв.

Извън конкретно коментираните разпоредби от Законопроекта, държа да отбележа, че Мотивите към Законопроекта, както и подадените до момента осем на брой становища, пропускат да поставят предложените промени от перспективата на европейските и международни тенденции в сферата на инвестиционния арбитраж.

Процесуалното представителство на държавата, което към момента попада във функционалната компетентност на дирекция „Съдебна защита“ на Министерство на финансите, включва както защитата по вътрешни, така и по международни дела. Доколкото съм запознат, защитата на държавата по вътрешни дела (т.е. пред български съдилища и юрисдикции) се осъществява предимно, ако не изцяло, от служителите на посочената дирекция. Международните дела, по отношение на които Министерство на финансите към момента представлява държавата, са в по-голяма степен международни инвестиционни арбитражи, водени съобразно правилата на Международния център за уреждане на инвестиционни спорове на Световната банка (“ICSID”), Комисията на ООН по международно търговско право или друга арбитражна институция или *ad hoc* (специално създадени за решаване на конкретния спор) арбитражни производства и в по-малка степен международни арбитражи по търговски спорове с участие на държавно предприятие. По тези международни дела се е наложила практиката за ангажиране от Министерството на финансите на външни (по правило чуждестранни) адвокатски кантори за осъществяване на процесуалното представителство на държавата.

Към момента има три висящи пред Международния център за уреждане на инвестиционни спорове на Световната банка (“ICSID”) производства срещу България, а именно: ARB/18/47 - Moti Ramot and Rami Levy срещу Република България, ARB/18/1 - ACF Renewable Energy Limited срещу Република България и ARB/16/24 - ČEZ, a.s. срещу Република България. Последните две от тях са образувани съгласно Договора за енергийната харта по искане на европейски инвеститори, а първото – съгласно Договора между правителството на Република България и правителството на Държавата Израел за насърчаване и взаимна защита на инвестициите от 1993 г.

Съгласно Отчета за изпълнението на програмния бюджет на Министерство на финансите за 2021 г., България е получила уведомления за възникнали инвестиционни спорове, във връзка с които към края на 2021 са в ход процедури на преговори с цел доброволно уреждане на същите спорове, от следните чуждестранни инвеститори:

- „Ей Ейч Ай Интернешънъл Инвестмънт” Б.В. (MHI International Investment B.V.) (Холандия);
- „Калиакра Уинд Пауър” АД (Япония);
- „Магнезиум.ком Инк.” (Magnesium.com Inc.) (САЩ);
- „Ди Ди Ай” Холдингс Лимитид (DDI Holdings Limited) (Великобритания);
- „Рюбзамен Винденерги” ГмбХ (Rübsamen Windenergie GmbH) (Германия);
- „Рюбзамен Бетайлигунгс” ГмбХ (Rübsamen Beteiligungs GmbH) (Германия);
- Илън Голдстейн (Ilan Goldstein) (САЩ);
- „Уиндкрафт Симънсфилд България” (Windkraft Simonsfeld Bulgaria) (Австрия);
- Василиса Ершова и Игор Ершов (Литва).

От гореизложеното личи, че преобладаващата част от висящите и потенциални инвестиционни спорове с България засягат инвеститор от държава-членка на Европейския съюз (ЕС), което не е изненадващо, тъй като по-голямата част от преките чуждестранни инвестиции в България през последните години са с европейски произход.

Към датата на подписване на това становище, 123 от общо 297 висящи пред Международния център за уреждане на инвестиционни спорове на Световната банка (“ICSID”) арбитражни производства са спорове между европейски инвеститор и

държава-членка на ЕС (“Вътрешноевропейски арбитражи”), като 65 от тези 123 производства са образувани съгласно Договора за енергийната харта.

От 2014 г. в институциите на ЕС се изследват проблемите на традиционната арбитражна рамка и се обсъжда създаването на европейски инвестиционен съд, който да разглежда Вътрешноевропейските арбитражи.

На 6 март 2018 г., Съдът на Европейския съюз (СЕС) постанови решение по делото “Акмеа” (*ECLI:EU:C:2018:158 Slowakische Republik v Achmea BV*), като определи арбитражните клаузи, поместени в Двустранни инвестиционни споразумения (ДИС – на англ. Bilateral Investment Treaties - BITs) между държави-членки на ЕС, за противоречащи на европейското право, чието върховенство на територията на държавите-членки е основополагащ принцип на ЕС.

На 20 март 2018 г., вследствие на горепосоченото решение, Съветът на ЕС прие указания за водене на преговорите, с които упълномощи Европейската комисия да договори, от името на ЕС, конвенция за създаването на Многостранен съд за уреждане на инвестиционни спорове (“Многостранен инвестиционен съд”), като Комисията на ООН по международно търговско право (UNCITRAL) е основен партньор на ЕС в реализирането на този мащабен проект на европейска интеграция.

На 15 януари 2019 г., България, заедно с други 21 държави-членки на ЕС, подписа Декларация, с която изрично се съгласи с решението “Акмеа” и произтичащите от него правни последици, включително отмяна и отказ от изпълнение на Вътрешноевропейски арбитражни решения от страна на компетентните национални съдилища.

На 5 май 2020 г., по-голямата част от държавите-членки на ЕС, включително България, сключиха Споразумение за прекратяване на ДИС между държавите-членки на ЕС, като оттогава Европейската комисия следи отблизо и санкционира всяка забава или неизпълнение. Измежду санкционираните в края на 2021 г. са: Австрия, Швеция, Белгия, Люксембург, Португалия, Румъния и Италия.

На 2 септември 2021 г., с решение по делото *République de Moldavie v Komstroy LLC* (*ECLI:EU:C:2021:655*), СЕС определи, че Вътрешноевропейските арбитражи, образувани съгласно Договора за енергийната харта (освен тези по ДИС), също противоречат на европейското право, с което допълнително се разширява компетентността на бъдещия Многостранен инвестиционен съд.

Със създаването на Многостранния инвестиционен съд голяма част от инвестиционните арбитражи срещу България поради тяхното вътрешноевропейско измерение ще бъдат пренасочени към новия съд и институциите на ЕС по-общо. Следва да се отбележи, че волята на ЕС при създаването на Многостранния инвестиционен съд е същият да бъде отворен за членство от трети страни, което допълнително ще засили неговото значение и ще ограничи мястото и значението на традиционната двустранна арбитражна рамка.

Очаква се работата по създаването и започването дейността на Многостранния инвестиционен съд, въпреки напредналия си стадий (така например вече са създадени примерна арбитражна клауза, Насоки за воденето на инвестиционния арбитраж и Кодекс за поведение на арбитражите), да продължи и през следващите няколко години, като в този процес естествен представител на Република България се явява Министерство на

правосъдието, което ще продължава да играе водеща роля в проучване, анализиране и формулиране на предложения и становища към европейските институции, както и в номинирането на арбитри, експерти и други.

Министерство на правосъдието освен с ненадмината правна експертиза на общо основание се отличава и със задълбочени познания в сферата на европейското материално и процесуално право и опит в процесуалното представителство на държавата, а именно пред Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ). Обединените опит и експертиза на Министерство на правосъдието и тази на досегашната дирекция “Съдебна защита” на Министерство на финансите, служебните правоотношения на чиито служители се предвижда да преминат към Министерство на правосъдието, безспорно ще доведе до по-компактно и ефективно третиране на възникналите казуси, което от своя страна ще оптимизира и ограничи направените през последните 10 години колосални разходи за адвокатски хонорари. В тази връзка, прави впечатление при внимателен прочит на Отчета за изпълнението на програмния бюджет на Министерство на финансите за 2021 г., че администрираните разходи за съдебни и арбитражни производства само за отчетния период са в размер на внушителните 92 369 100 лв., по-голямата част от които, след прости сметки, изглежда са били платени на ангажираните от Министерство на финансите американски адвокатски кантори. Парламентарната комисия разбира се би могла да изиска по-детайлна справка и разбивка на извършените разходи от Министерство на финансите във връзка с арбитражните дела.

Също така, Министерство на правосъдието, като свързващо звено между изпълнителната и съдебната власт, има ключова роля в съгласуването практиките на българските съдилища с изискванията на европейските институции в контекста на създаване на новия Многостранен инвестиционен съд, особено що се отнася до контрола и изпълнението на вътрешноевропейски инвестиционни арбитражни решения, както и в бъдеще – на решенията на Многостранния инвестиционен съд.

Така например от подписване на Декларацията на 15 януари 2019 г., България е поела ангажимент, че българските съдилища ще отменят или отказват изпълнение на новопостъпили вътрешноевропейски инвестиционни арбитражни решения. От Министерство на правосъдието се очаква да изготви и оповести насоки за компетентните национални съдилища с цел съответствие на практиките им с поетите на европейско ниво политически ангажименти.

За сведение, през 2021 г. и 2022 г., шведски и литовски съдилища вече са отказали да се произнесат по съответствието на арбитражни клаузи в ДИС или Договора на енергийната харта с правото на ЕС или да отправят такъв преюдициален въпрос към СЕС. Можем уверено да очакваме вълна от подобни решения на компетентните национални съдилища, които в противен случай излагат съответната държава-членка на санкции от Европейската комисия.

Съгласно Споразумението за прекратяване на ДИС между държавите-членки на ЕС от 15 май 2020 г., по време на преходния период, всяка от страните по Споразумението, включително Република България, се задължава да предостави на инвеститори от друга държава-членка свободен и ефективен достъп до националните си съдилища за всякакви претенции, свързани с инвестицията им. Споразумението също предвижда допълнителен 6-месечен прозорец за започване на производство по преходното изречение дори когато

давността по конкретния иск е изтекла съгласно приложимото национално законодателство.

След започване дейността на Многострания инвестиционен съд, инвеститорите ще имат избор да поискат признаване и изпълнение на постановените в тяхна полза арбитражни решения чрез специално създадена европейска агенция или по реда на Нюйоркската конвенция относно признаването и изпълнението на чуждестранни арбитражни решения пред компетентните национални съдилища. Изпълнението на национално ниво също попада под юрисдикцията на Министерство на правосъдието.

Министерство на правосъдието логично заема и ще продължава да заема централна позиция в синхронизирането на практиките на компетентните национални съдилища и императивите, произтичащи от горепосочените европейски ангажменти.

Предвид гореизложеното, европейското бъдеще на вътрешноевропейските инвестиционни спорове очаквано подсилва и разширява ролята на Министерство на правосъдието като гарант на примата на европейското право над националното.

Настоящото становище е изготвено в отговор на запитване и в контекста на внесенния законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, съобразно който е направено предложение за преминаване на процесуалното представителство по дела, страна по които е държавата, от Министерство на финансите към Министерството на правосъдието. Предвид факта, че обсъжданите по-горе международни арбитражни дела в действителност обаче не се развиват пред държавен съд по същество, отношенията по повод представителството на държавата по тях по-скоро не би следвало е предмет на уреждане в ГПК, тъй като не се касае за съдопроизводствени действия, извършвани от и пред държавния съд. Поради това и материята, свързана с представителството на държавата по международни арбитражни дела, е допустимо да бъде предмет на актове на Министерски съвет съобразно негова преценка за целесъобразността, начина и реда на осъществяване на представителството.

С оглед потенциални проверки за установяване наличието или липсата на конфликти на интереси, прилагам списък с дела, по които, в качеството си на адвокат, съм представлявал държавни структури или предприятия. Заявявам, че нямам конфликт на интереси с Министерство на финансите и Министерство на правосъдието в качеството ми на адвокат, арбитър или експерт, както и с оглед евентуалното прехвърляне на процесуалното представителство на Държавата по инвестиционни арбитражни дела.

С уважение,

Д-Р ИВАЙЛО ДЕРМЕНДЖИЕВ

ДАТА: 28.04.2022 г.
ИМЕ: Ивайло Иванов Дерменджиев
ПОЗИЦИЯ: Адвокат, Арбитър

**ДИРЕКТНО ПРОЦЕСУАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО ПО МЕЖДУНАРОДНИ
АРБИТРАЖНИ ДЕЛА С УЧАСТИЕ НА ДЪРЖАВНИ СТРУКТУРИ ИЛИ
ПРЕДПРИЯТИЯ И ДРУГИ СВЪРЗАНИ С ТАКИВА ДЕЛА ПРАВНИ ДЕЙСТВИЯ**

* *Артур Андерсен, (Великобритания) срещу Агенция за приватизация на Република България.* 2000–2002 г. (ICC Case No11283/ACS). Материален интерес: 8 000 000 щ.д.;

* *Зееви Холдингс Лтд, (Израел), срещу Министерство на финансите на Република България (първи ответник) и Агенция за приватизация на Република България (втори ответник).* 2001-2005 г. (UNCITRAL Arbitration case No. UNC 39/DK). Материален интерес: 105 000 000 щ.д.;

* *CCG Insaat Sanayi Yatirim Ve Turizm A.S., (Турция), срещу "Национална Електрическа Компания" ЕАД (България).* 2007-2011 г. (ICC Case No. 15114/FM). Материален интерес по делото: 136 000 000 евро;

* *АЕЦ Козлодуй ЕАД (България) срещу Germanos S.D. (първи ответник) и Systems Sunlight S.A. (втори ответник) (Гърция).* 2008 г. (ICC Case No. 15265/FM). Материален интерес: 550 000 евро;

* *Агенция за следприватизационен контрол на Република България срещу Турист Инвест АД (Швейцария).* 2005-2006 г. (CCIG Arbitration Case No. 300023-2005). Материален интерес: 700 000 щ.д.;

* *EVN AG (Австрия) срещу Република България, представлявана от Агенция за приватизация и Агенция за следприватизационен контрол.* 2006-2007 г. (ICC Case No. 14187/RCH/JHN). Материален интерес: 37 000 000 евро;

* *EVN AG (Австрия) срещу Република България, представлявана от Агенция за приватизация и Агенция за следприватизационен контрол.* 2006-2009 г. (ICC Case No. 14479/JHN). Материален интерес: 10 000 000 евро;

* *CEZ A.S. (Чешка република) срещу Република България, представлявана от министъра на финансите (първи ответник), Агенция за приватизация (втори ответник) и Агенция за следприватизационен контрол на Република България (трети ответник).* 2006-2008 г. (ICC Case No. 14488/JHN, ICC Case No 14589/JHN, ICC Case No. 14589/JHN – впоследствие консолидирани в ICC Case No. 14488/JHN (с-14589/JHN/14589/JHN). Материален интерес: 9 000 000 евро;

* *EVN AG (Австрия) срещу Република България, представлявана от Агенция за приватизация и Агенция за следприватизационен контрол.* 2009-2010 г. (ICC Case No. 15995/GZ). Материален интерес: 6 000 000 лева;

* *Агенция за приватизация и следприватизационен контрол против Национална банка на Гърция -2012-2013.* Иск относно неплащане по банкова гаранция. (ICC case № 18393/GZ). Материален интерес: 3 000 000 евро;

* *Министерство на отбраната на Република България против Еърбъс Хеликоптерс, Франция.* 2015-2018 г. (ICC Case No. 21538/MHM). Материален интерес: 43 000 000 евро.

Забележка: Освен като адвокат по горепосочените международни дела, касаещи държавни структури и предприятия, имам участие по редица други международни търговски арбитражни дела между частни компании, както и множество дела като арбитър в АС при БТПП и CAS, Лозана.